

PERE GALÈS, UN HOME DEL RENAIXEMENT

Per Josep Vicent Pruñonosa Reverter,
amb la col·laboració d'Enriqueta Sales Ferré i Joan Roig Vidal

1- PERE GALÈS, L'HERETGE SAVI

*"Com callar tantes formes de violència perpetrades també en nom de la fe?
Guerres de religió, tribunals de la Inquisició i altres formes de violació dels
drets de les persones... Cal que l'Església, d'acord amb el Concili Vaticà II,
revisi per pròpia iniciativa els aspectes foscos de la seva història, valorant-los
a la llum dels principis de l'Evangeli."*

*Joan Pau II als cardenals, 1994,
citat a El hereje de Miguel Delibes, Ed. Destino 1998*

*"Cuando este ángel surca el cielo no hay nada que se le asemeje,
El fin de su apurado vuelo es la sentencia de un hereje,
No se distraiga ni demore todo es ahora inoportuno
Va rumbo al campo de las flores donde la hoguera espera a Bruno"*

Cita con Ángeles, Silvio Rodríguez

Giordano Bruno, Miguel Servet, Pere Galès...

Què fa que un home s'enamori d'unes idees només un xic diferents de les dominants, als nostres ulls d'ara, fins a enfrontar la mort a mans dels que defensen aferrissadament el seu poder de dictaminar què es pot o no es pot pensar?

Antonio Ghislieri, Giulio Santori, Tomás de Torquemada...

i com s'alimenta la por, aquesta immensa por a què s'obre l'incontrolable flux de la creativitat i de la crítica que qüestioní una autoritat que, en el fons, se sap espúria, fins al punt de ser immisericordiós i destruir éssers humans només per haver gosat plantejar variants sobre el que volen imposar sense un bri de discussió?

Mireu, sinó, l'argument del procés de la Inquisició contra l'humanista i reconegut erudit, mestre de filosofia del segle XVI, nascut a Ulldecona, en Pere Galès:

"Negó la adoración de las imágenes y haber día prohibido de comer carne, la invocación e

*intercesión de los santos y estar en el santísimo sacramento del altar el cuerpo de nuestro Señor Jesucristo y ser necesaria la confesión al sacerdote... y haber sacerdocio, porque dijo se acabó con Cristo. Reprobó las religiones y vida monástica y disciplinarse una persona, asimismo negó haber purgatorio y la adoración de la cruz, porque no se debía hacer, y a este propósito no se había quitado en España el sombrero ante imágenes y cruces ni hécholes reverencia... siempre que no le convenzan con razones y palabras dichas por Christo y guardadas por la Iglesia apostólica, o que Dios le revelare no ser el suyo el verdadero camino"*¹

Aquesta acusació va acabar finalment costant-li la vida a mans d'una institució que va ser dirigida per qui va dir: *"encara que el meu pare fos heretge jo mateix apilaria la llenya per fer-lo cremar"*²

Filosofant una mica, que bé que ho mereix l'especialitat de la que era mestre el nostre personatge, podríem afirmar que tot ésser viu té, per així dir-ho, l'impuls fonamental de preservar i augmentar la vitalitat de la qual és dipositari. Per a aquesta finalitat té un camí molt trillat: dominar a altres, com més millor, i xuclar-los l'energia. Però també en té un altre d'alternatiu: identificar-se amb els que el rodegen d'una manera que podríem anomenar concèntrica. És a dir, començant pels de més a prop i arribant tan lluny com sigui possible. Sóc dels que pensen que, en una espècie tan individualista com la humana només aquesta segona forma pot contrarestar la primera i fer que no ens n'anem en orris portant amb nosaltres tot el planeta.

Tanmateix el resultat final d'aquesta cruïlla de camins està per veure i, ara per ara, només podem asseverar que ambdós han estat confrontats al llarg de la història i es continuen dirimint actualment amb moltes de les decisions que prenem dia rere dia.

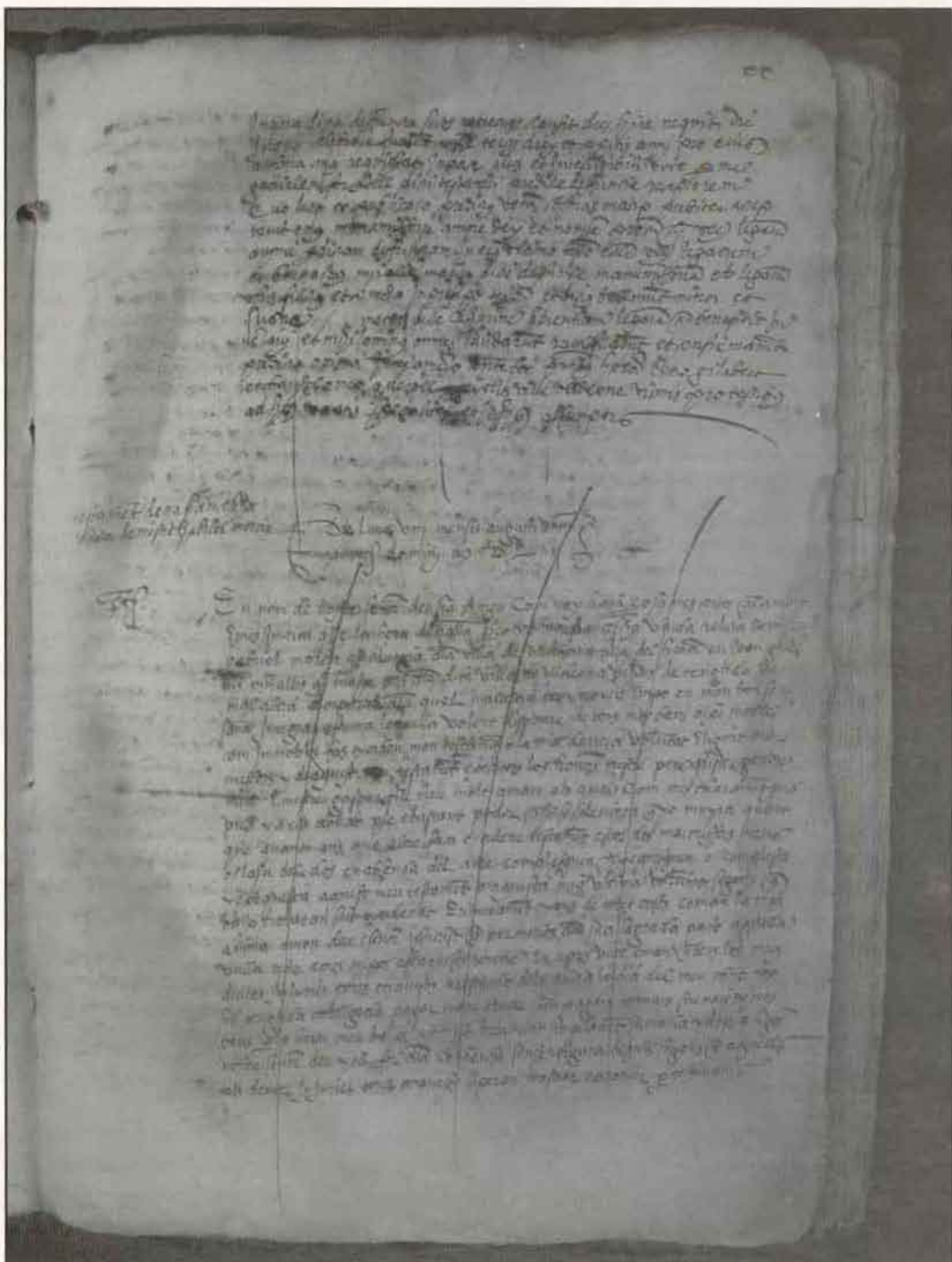
En Pere Galès, defensant la llibertat de pensament dels no poderosos estava clarament del costat de la identificació més àmplia, malgrat que, com tots nosaltres, ple de contradiccions. No van ser aquestes, però, les que el van portar a la presó de la Inquisició i a la mort sinó, potser, l'excés de confiança amb els seus protectors com ja havia passat a Giordano Bruno. En el cas del faldut, el principal d'aquests va ser l'arquebisbe erudit de Tarragona, Antoni Agustí; en el de Bruno, el mateix papa. Situem, però, els fets de la vida de Galès en el seu context. A Espanya regnava el monarca del qual es narrava que el sol no es ponía als seus dominis, Felip II, abanderat de la defensa aferrissada d'un catolicisme integrista que no es preocupava gens d'amagar el seu vertader objectiu: mantenir el poder d'una institució, la corona, que havia d'usufructuar les enormes riqueses que s'espoliaven d'Amèrica.

Un destacat representant, doncs, de la versió d'obtenir vitalitat mitjançant el domini repressiu generador de pors i adulations.

En front d'un moviment de renovació que volia alliberar-se de velles cotilles, siguin artístiques, amb l'anomenat Renaixement, siguin religioses, amb el sorgiment amb força del protestantisme, o siguin, finalment i decisivament polítiques amb la pressió cada vegada més intensa d'una classe social, la burgesia, que volia aconseguir el poder del que creia tenir dret pels seus diners, apartant d'una vegada la rànica aristocràcia i fundant el capitalisme.

1 Journal des Savants, Juillet 1902 (pp 357-370) Aout 1902 (pp 425-437) Setembre 1902 (pp 476-486) "L'humaniste hétérodoxe catalan Pedro Galès"

2 Gian Pietro Caraffa, Pau IV, "La secreta Inquisició" Cronos BBC, Canal33

Com podeu comprovar una gran barreja on conviuen savis inspirats en l'antiguitat clàssica i il·lusionats pel despertar de noves potencialitats creatives, com el nostre malaurat Galès, amb personatges foscos i fanàtics com Calví, que a partir d'idees de llibertat va establir a Ginebra un govern que l'ofegava.

Precisament Pere Galès va confiar primer en les idees de Calví i després va discrepar

per quedar-se entre dos focs sense lloc on refugiar-se com sol passar a qui intenta ser vertaderament lliure en temps convulsos sense tenir prou poder per defensar-se.

I n'eren, aquests temps, de convulsos, perquè com s'esmentava abans, hi havia en joc el control, sota l'aparença d'una guerra religiosa, de l'or americà, les lluites pel qual no sols van segellar el trist destí de milions d'indígenes de l'anomenat nou continent, sinó també el de milers de persones com Pere Galès, morts a Europa a mans d'un poder que sentia que no podia badar ni una mica ni consentir cap tipus de dissidències. No per res la sereníssima majestat de Felip II supervisava personalment la Inquisició i s'encarregava de dirigir la maquinària que com en el cas del capità Saravia s'encarregava de cercar i detenir possibles riscos com en Galès. En el cas d'aquest, una combinació de mala sort i d'ingenuïtat es va encarregar de fer-ne la resta. Mala sort perquè el rei francès, Enric IV, acabava de pronunciar la famosa frase "París ben bé val una missa" i acceptar el catolicisme deixant els protestants hugonots francesos a les mans de la lliga suportada per les tropes que Felip II havia enviat al sud de França. I va ser en aquest cau de llop on Saravia va apressar Galès que marxava des del Languedoc a Burdeos a defensar les seves posicions també minoritàries i mal vistes pels seus mateixos correligionaris. Ingenuïtat, també, perquè no va pensar que el fet de no agenollar-se davant de les imatges donaria la pista a un assedegat per meritat que no s'aturaria fins a enviar-lo a la Inquisició de Saragossa.

O potser es va tractar de la fermesa d'un home que, havent-se vist obligat ja a la joventut a abjurar de les seves creences davant de la Inquisició romana per salvar la vida després de perdre un ull per les tortures, pensés que aquesta vegada no tenia escapatòria i que renunciar a les seves idees era com autodestruir-se a canvi de res.

De totes maneres, l'atribució de mala sort i ingenuïtat és una cosa que podria comentar-se de quasi tots els personatges històrics que han acabat malament. Probablement, en el context que hem intentat resumir i amb el camí triat pel nostre savi ja està marcat el seu destí final, atès que els partidaris del poder no li perdonarien mai haver estat tan conseqüent amb unes idees que els resultaven perilloses. La seva erudició, el seu domini del llatí, del grec i de l'hebreu, pel qual era admirat pels erudits europeus, no el va salvar sinó que més bé va contribuir a enfonsar-lo, atès que el va fer sospitós de poder crear una nova secta amb el seu prestigi i la seva manifesta dissidència del que existia.

Perquè pugueu jutjar per vosaltres mateixos amb una mica més de coneixement de causa, al següent article d'aquest mateix número de *Raïls* us resumirem els detalls coneguts de la trajectòria del nostre il·lustre convilatà, injustament oblidat malgrat la seva gran capacitat intel·lectual i la qualitat moral que va demostrar. També podeu trobar una ressenya històrica complementària d'alguns aspectes no gaire coneguts amb les pàgines escrites específicament per Joan Roig. I, si finalment voleu entrar en l'ambient de l'època d'una manera amena, us recomano la novel·la de Jordi Tiñena³ que arranca de les peripècies de la valuosa biblioteca de Galès confiscada per la Inquisició a la seva mort.

3 Tiñena, J (1999): *Dies de la ciutat*. Tarragona: edicions el Mèdol, premi de narrativa Pin i Soler, 1998

2- NOTES BIOGRÀFIQUES SOBRE PERE GALÈS⁴

Pere Galès i Reyner nasqué a Ulldecona cap al 1537. Existeix una hipòtesi fonamentada per Joan Roig a l'article que segueix aquest segons la qual Galès no seria el seu vertader cognom sinó més bé l'identificatiu de la seva família. De totes maneres, i atès que a tota la bibliografia consultada se'l coneix com a Pere Galès, Pedro Galès o Pietro Galecium, conservarem la primera forma per referir-nos-hi, tal com ho fan els carrers que li estan dedicats, tant a la seva població natal com a altres catalanes com Salou. De la seva família, se'n sap que els seus pares, que es deien Joan i Isabel, eren de posició acomodada, atès que el pogueren mantenir a Saragossa, a l'edat de disset anys, on estudià filosofia amb el professor valencià, Pere Joan Núñez. A més, quan tenia vint-i-sis anys, l'enviaren a estudiar lleis a Itàlia i a França, fet que li va suposar que viatgés per Roma, Bolonya, Torí, Asti, Nàpols i París. D'aquell període, es coneix, per exemple, que mentre es trobava a Torí, conegué el reconegut jurisconsult occità, Jaume Cujàs, a qui va donar força informació sobre la coneixença del dret romà antic. En reconeixement, Cujàs el va esmentar al seu cèlebre llibre *Observationes*, publicat el 1569, en el qual qualifica Galès «*d'acutissimus i de doctissimus*». Aleshores, per tant, el nostre humanista tenia, doncs, trenta-dos anys i ja s'havia fet un gran nom entre el més grans erudits hispànics i europeus.

No obstant això, a Roma estant, el català caigué en poder de la Inquisició, que l'empresonà perquè proclamà i defensà que en qualsevol dia i temps de l'any es podia menjar carn i que no hi havia dies prohibits per menjar-ne. La Inquisició el va torturar i, com a conseqüència, Galès va perdre un ull.

Posat en llibertat, esdevingué més prudent i es dedicà, almenys públicament, als estudis humanístics. Cap al 1580, quan ja tenia quaranta-tres anys i n'havia passats disset a l'estranger, tornà a Catalunya, on el trobem, el 1581, a Barcelona.

La seva fama de gran erudit li va permetre mantenir relacions amb molta gent significada de les nostres terres.

Recordem, però, que la principal figura de l'humanisme europeu, Erasmus de Rotterdam, feia gairebé cinquanta anys que havia mort i que el moviment erasmista havia estat ofegat. Com a conseqüència, el calli de la curiositat intel·lectual que encara existia s'anava extingint progressivament, sota l'atenta mirada dels seus enemics que «*querrian que nadie se aficionase a estas letras humanas por los peligros, como ellos pretenden, que en ellas hay, de cómo enmienda el humanista un lugar de Cicerón, así enmendará uno de la Escritura*».⁵

Tant era així que l'antic mestre de retòrica de Galès, el cèlebre Pere Núñez, se n'havia d'anar de València per aquelles èpoques perquè li van fer la vida insuportable.

4 Aquest apartat ha estat redactat a partir de la documentació aportada per Enriqueta Sales Ferré. La base per a aquest article és el capítol XXIV titulat "Els reformatos fugitivos" del llibre *Els hereges catalans* de Jordi Ventura, editat per Biblioteca Selecta l'any 1963 i seleccionat, al seu torn, de la informació recollida a "L'humaniste hétérodoxe catalan Pedro Galès" d'Eduard Boehmer i Alfred Morel-Fatio, publicat a *Journal des Savants*, Juliol/Setembre 1902.

5 Carta de Núñez (17-IX-1556) a Zurita, *Biografía de Genonimo de Zurita*, Ustarroz y Dormer, "Progresos de la historia en el reino de Aragón", Saragossa, 1878, p. 594.

Per això va fracassar a retenir en Galès a València un dels millors erudits de l'escola valenciana, Joan Baptista Cardona, bisbe de Tortosa. D'ell, en sabem que va escriure una carta de recomanació per a Galès, que aquest va conservar, en la qual explicava que Pere Galès «*tras ser muy amigo mío y tenerle yo muchas obligaciones, es uno de los mayores supuestos en letras griegas y latinas que ay en España y aun fuera della*»⁶ i continuava contant que havia intentat que fos preceptor del fill de Juan Idiáquez, un influent gentilhome aragonès que arribaria a ser ministre de Felip II, i que rebutjà també un càrrec amb el comte de Chinchón, tresorer general de la Corona d'Aragó i membre del Consell d'Estat.

També els seus amics valencians li pregaren que es quedés a la Universitat oferint-li grans salaris, però Galès no volgué caure en la temptació i se n'anà a Barcelona. Abans, però, va passar per Tarragona, on l'antic bisbe de Lleida, llavors ja arquebisbe, Antoni Agustín, era amic seu. Compartint el interès per la filologia i el dret canònic, l'arquebisbe va consultar sovint Galès i se'l va reconèixer fent-lo figurar com un dels interlocutors dels seus *Dialogi de emendatione Gratiani*.

El bisbe de Tortosa va provar una darrera vegada de retenir Galès a la terra i escriví una altra carta, aquest cop al prelat tarragoní: «*Si ahí està Pedro Galès, V.S.I. le detenga, y no le dexe ir, que cierto es un gran personage, y nosotros no le hemos merecido en esta tierra*».⁷

Malgrat això, Galès passà de Barcelona a Marsella i d'aquesta, a Pàdua, on es va ocupar de refer la seva biblioteca que aviat seria buscada per tots els erudits.

Això no obstant, Galès no perdia l'interès per les coses de la terra, ja que està documentat que va escriure cartes en què demanava notícies de les persones i els fets que li interessaven.

Però amb els anys, el compromís amb les seves idees religioses va anar desplaçant la seva tasca com a erudit humanista i el 1582 se'n va anar a la ciutat que tenia el prestigi de capdavantera dins del món de la reforma religiosa iniciada per Luter: Ginebra.

Allí trobem que el 18 de febrer de 1583 quedava apuntat al registre del consell de la universitat ginebrina com a professor de filosofia amb un bon sou: dos-cents florins. Aleshores feia 18 anys que havia mort Calví, però la seva petjada continuava molt vigent a la ciutat que va governar de manera teocràtica emparant-se amb els principis de la reforma protestant des d'una perspectiva fonamentalista i un tant particular. Són molt conegudes les seves opinions sobre el fet que la riquesa és una mostra del favor diví i que existeix una predestinació en el fet de condemnar-se o salvar-se. La primera de les quals ha estat considerada per molts la base ideològica del capitalisme i la segona va provocar, ja al seu temps, grans controvèrsies per ser finalment desestimada per la majoria dels seus seguidors. És natural demanar-se com és possible que un humanista com Galès acceptés aquests plantejaments, però s'ha de tenir en compte que en el context de l'Europa del segle XVI algú que fos cristià, però crític del catolicisme, mirava inevitablement cap a la ciutat on la fusió del govern civil i el religiós el posava a cobert de possibles persecucions com la que havia patit amb la Inquisició romana.

De totes maneres, veurem més avant com no trigà gaire temps el nostre professor a entrar en contradicció amb les idees dels seus patrocinator.

6 A Joan de Cardona, general d'esquadra. Ve datada a València el 21 d'abril de 1581.

7 El 14 de juliol del 1581, p. 89 de "Cartas eruditas de algunos literatos españoles" publicadas per D. Melchor de Azagra, Madrid, 1775.

Ara bé, en aquells anys i ja sòlidament instal·lat a Ginebra, Galès pensà a casar-se quan ja tenia quaranta-sis anys. Ho va fer amb una italiana, Lavínia, de les seves mateixes conviccions, però les relacions amb la dona es van complicar a mesura que Galès, amb el seu caràcter independent, típic de tots els no conformistes religiosos de Catalunya, s'apartava de moltes opinions calvinistes. Arribaren fins a tenir judici davant la «companyia de pastors» i, malgrat el veredict favorable a Lavínia, Galès trigà mesos a reconciliar-se. Finalment va haver de pactar amb ella, perquè a l'ambient purità de la ciutat per poder marxar amb una bona recomanació de la Universitat aquesta li exigia viure "en pau familiar".

Al mateix temps que Galès se n'anava de Ginebra, ho feia també Isaac Casaubon, professor de llengua grega i fundador d'un grup força influent d'intel·lectuals protestants. Casaubon també va apreciar molt les qualitats de filòleg del seu col·lega català i va deixar notes en què li agraija sobre les esmenes que li proposà i els textos de la seva valuosa biblioteca que li va deixar consultar.

De Ginebra, Galès anà de Nimes cap a Aurenja on ensenyà durant tres anys (1588-1591). Finalment, rebé la invitació de passar al Llenguadoc, a Castres, on romangué dos anys (1591-1593).

Galès havia cercat una terra molt semblant a la seva, però que era de la seva religió.

No obstant això, el moment d'anar a l'Occitània protestant va ser mal triat, atès que el rei navarrès, Enric III, en morir l'hereu de França, va abjurar del protestantisme per segona vegada a la seva vida per tal de passar al tron d'aquesta nació com a Enric IV sense l'oposició de la Lliga catòlica suportada per Felip II, rei d'Espanya. Uns anys abans s'havien produït més de cinc guerres entre catòlics i protestants i la regent de França, Caterina de Mèdici havia ordenat el 24 d'agost de 1562 una massacre de més de setanta mil hugonots (terme despectiu amb què els catòlics coneixien un sector auster del protestantisme molt crític en les seves formes d'adoració i de sacerdoci que s'anomenaven a si mateixos "els reformats").

Tornem ara al fil de la nostra història: era el 8 d'agost de 1593; feia pocs dies que Enric IV havia abjurat la fe protestant, canviant "París per una missa". Mentre que el català Galès, fugitiu de la seva terra, s'havia anat a posar a la gola del llop i, per si encara fos poc, el seu desig de no fer concessions en el seu pensament el va portar a tornar a les seves disputes teològiques contra les opinions de Calví, discutint amb els pastors per encaminar-los a la seva manera de pensar. Aquests el denunciaren a l'assemblea de ministres de Montalban i ell discutí amb aquells trenta o quaranta pastors. El condemnaren i una altra vegada hagué de canviar de domicili. Sortí de Castres cap a Bordeus per veure si allà el deixaven ensenyar i perquè sabia que hi hauria una assemblea nacional de ministres del regne, i ell volia defensar davant tots ells el seu ideal. I allà que va marxar amb la seva esposa i dues filletes que, entretant, li havien nascut i amb la sola companyia d'un deixeble, Jaume Ferriès, natural de Castres.

En arribar a Marmanda, plaça forta catòlica, els soldats de la Lliga contraris a Enric IV sospitaren del seu catolicisme, perquè quan veia imatges o creus no els feia reverència. L'arrestaren i els cònsols de Marmanda el portaren al capità Pedro Saravia, un espanyol posat per Felip II a la disposició del marquès de Villars, Emmanuel Filibert des Prez, governador de Guïena, i enemic del rei encara considerat com a *hugonot*.

L'espanyol Saravia, assedegat de glòria i ansiós de meritjar, considerà una

oportunitat la presó de Galès com es pot comprovar a l'informe que va enviar a Madrid: «A los ocho deste, estando en Marmanda, pasava por aquella rivera un español natural de Uldecona que es Cataluña a la raya de Valençia; entró en el lugar y por sospechas que tuvieran dél de que era Ugonote me le truxeron a mi posada los consules para que le examinasse. Hízelo aquel día y otro y hízele llevar al Marqués, y por su confesión que será con ésta y por las nuevas que ay dél se averigua ser el mas famoso y docto erege que lla avido en Françia muchos años ha»⁸.

Conseqüentment, el començà a interrogar però no pogué esbrinar el que més li interessava, si a Espanya «avia otros de su opinión». A uns espies que li posaren sempre els respongué : «Yo no sé de ninguno sino de mí sólo».

I, amb tot això, no n'hi havia prou per de expulsar-lo de Marmanda. El governador francès, cansat que se'l molestés tant per treure un simple presoner, proposà que «le ahorcaría o echaría en la rivera», però Saravia el volia viu i en mans de la Inquisició, «que podrá ser que si este va allá que por él y sus cartas en España y en Italia se descubriese alguna massa desta mala semilla».

El capità espanyol neguitejava, i amb causa, perquè estava «temerosísimo no le hagan soldadizo porque trae a su muger consigo con dos hijas pequeñas y anda la muger solicitando su soltura y agora esta aquí que ha venido a esso». Això va decidir Martín de Idiáquez, secretari del rei en què li explicava que, per poc, el fill del seu cosí podia haver tingut Galès com a preceptor, per tal d'aconseguir motivar-lo perquè enviés els diners que necessitava per al seu objectiu que veia perillar «En cuydado ... con estas treguas (la pau que venia a França per l'abjuració d'Enric IV) no me suelten este español hugonote».

Sembla que aquesta carta va ser efectiva i que els diners van arribar perquè uns mesos després ja era Galès a la presó de la Inquisició de Saragossa.

Encara que resulta relativament fàcil documentar-se sobre la Inquisició espanyola, i qui més qui menys disposa d'informació sobre aquesta institució tan negra de la nostra història, qui vulgui aprofundir tant en la seva realitat a la corona d'Aragó i específicament a Catalunya, com en els condicionaments ideologicopolítics que han condicionat les explicacions que s'han fet de la seva actuació durant diverses èpoques, li recomanem una tesi doctoral de gran interès: "Representació i Realitat de la Inquisició a Catalunya. El Conflicte de 1568", presentada el 2002 per Doris Moreno al Departament d'Història Moderna i Contemporània de la Universitat de Barcelona. S'hi fonamenta que la Inquisició a la corona d'Aragó no va tenir mai la rellevància ni el grau d'iniciativa que a Castella i s'exposa que el tribunal de Saragossa era de segon nivell respecte als de Toledo i Sevilla. Malgrat això, amb Galès no va haver contemplacions i any i mig després, a l'abril de 1595, devia haver patit molt atès que va morir sense que pogués executar-se la sentència que, amb tota seguretat, seria una condemna a mort, puix que Galès no va voler retractar-se de cap de les seves idees.

Així, a l'acte de fe, consta que: «En la primera audiencia que con él se tuvo, no quiso jurar aun en juicio, y que San Pablo no juró, y que no era catholica ni apostólica la determinación de la Iglesia de que se jure en juicio ... Dijo que la Iglesia

⁸ Carta datada el 19 d'agost de 1593 a Egullon (Aiguillon). Les referències posterior de la correspondència de Saravia són de la mateixa data.

Romana no siempre sigue la apostólica y que no se podía oír la misa con buena consciencia... no quiso persignarse ni santiguarse diciendo que no era doctrina católica; negó la intercesión de Nuestra Señora y así no quiso decir las últimas palabras del Ave María ni la Salve, porque sólo Dios es padre de misericordia que no es católica la guarda del domingo, sinó política, y así no se deben guardar las fiestas. Negó los mandamientos de la Iglesia y ser sacramentos la confirmación, el orden sacerdotal, matrimonio y extrema unción, y ser necesario baptizarse en la niñez, y que el nombre de Papa no se debe al Romano Pontífice ni llamarse Pontífice, porque no es católico nombre, porque en Christo que fue verdadero Pontífice se acabó el verdadero Pontificado y sacerdocio».⁹

A la seva mort, es publicaren els edictes acostumats al lloc d'Uldecona, on havia nascut, i es convocà els seus germans perquè vinguessin a defensar-lo. Però, com es natural, ningú no es presentà i el 7 d'abril de 1595 en desenterraren les despulles, que foren cremades pel que es confirma que només la mort l'havia salvat de no ser cremat viu.

A continuació, i ja amb la sentència executada, la Inquisició confiscà la seva biblioteca de la que Saravia havia informat «*sus libros que son diez balas dellos harto curiosos y buenos*».

Eren tots els béns de Galès i quedaren a l'Aljareria, el palau atorgat a la Inquisició saragossana d'on es perd el rastre. Precisament la novel·la de Jordi Tiñena, esmentada al final de l'article anterior, arranca d'aquesta confiscació per suposar un enviament clandestí dels valuosos llibres.

Posats en la perspectiva actual i comparant les idees de Galès amb les dels diferents grups protestants, podríem afirmar que s'assemblava als quàquers, en negar el valor dels juraments, i que, com els baptistes, negava el bateig dels infants així que, com els "bons homes" anteriors (molt presents a Catalunya i anomenats càtars pels catòlics) reivindicava un evangelisme pur.

Pot semblar poca cosa, però es prou per imaginar el que hauria passat si, com es contava per Occitània i Saravia informà, hi hagués establert la nova secta que la Inquisició sospitava que volia fundar.

3- L'ORIGEN DEL COGNOM GALÈS¹⁰

Havent consultat diverses fonts documentals, en l'actualitat ens atreviríem a afirmar que Galès era el nom familiar, o un malnom derivat d'un nom, d'algun avantpassat d'aquest il·lustre ulldeconenc.

A aquesta conclusió, hi hem arribat perquè, al fogatge de 1497, hi figura la "uxor"¹¹ de Galès Miralles.¹² Al fogatge de 1553, també hi apareix "la muller d'en Galès Miralles",¹³ per tant, podria ser força versemblant que Galès fos, com ja hem esmentat, un nom prou que quedà com a malnom familiar i que en realitat es cognominés Miralles, que és un cognom força comú a la nostra localitat i rodalies.

Hi ha un altre indicador que podria donar-nos, fins i tot, la situació de la casa pairal d'aquesta família, i encara que en desconeixem el punt concret de la ubicació, el que sí que creiem

9. Acte de fe recuperat per Ernst Schafer

10 Aquest apartat ha estat elaborat per Joan Roig Vidal.

11 *Uxor* en llatí significa *muller*, en aquest cas *viuda*.

12 IGLÉSIES, Josep, El fogatge de 1497, volum II, p. 316. Barcelona, 1991.

13 Fogatge de 1553, del mateix autor.

és que vivien al carrer que actualment anomenem de Sant Vicent, ja que en anterioritat, i fins ben entrat el segle XVIII, s'anomenava carrer d'en Galès o de na Galesa, o sigui el carrer on havia viscut aquesta família.¹⁴

Un altre document significatiu, i molt revelador, és un testament datat el 1552, i que podria ser d'algun familiar de l'esmentat Pere, ja que en aquest cas s'intercanvia el cognom amb el malnom, però també dóna la casualitat que el pare de la testadora s'anomena Joan, com el pare de Pere Galès, i a més són veïns d'una finca a la Llacuna, amb la Sra. Reynera, o sigui la mare de Pere. També, si ens hi fixem, veurem que la testadora té una filla que s'anomena Isabel, igual que la Sra. Reynera, cosa que ens fa sospitar més en algun grau de parentela.

Tot seguit en fem la transcripció resum del testament:

Na Francesca, relict¹⁵ de mestre Gabriel Morea

Jo na Francesca viuda relict¹⁶ de mestre Gabriel Morea qo. ¹⁶ cirurgià de la vila d'Uldecona, filla de l'honorable Joan Galès alies Miralles qo. major, tots de la vila d'Uldecona.

Marmessors:¹⁷ mestre Pere Fuster, gendre meu, i mestre Gaspar fill meu, molt amats.

Sepultura en el fossar de fora mur de la present vila, en el vas dels meus avantpassats.

Fa deixes a la lluminària de la verge Maria i a la de monsenyor sant Lluc, al bací de les ànimes del purgatori, al bací de l'Hospital i al bací dels pobres vergonyants.

Deix a na Isabel muller de Jaume Merino, de Tortosa, filla meua, vint-i-cinc lliures, de les cinquanta que li prometé en ocasió del seu el matrimoni, i un olivar que té i posseeix en el terme d'Uldecona en la partida de la Llecuna, afronta amb la senyora Raynera (sic), i amb Bernat Valldeperes, estimat per dites vint-i-cinc lliures, etc.

A Magdalena muller de mestre Joan Montagut, filla meua una gonella, etc.

A Violant muller de mestre Pere Fuster, filla meua tota la meua roba, etc.

A Úrsula, donzella filla meua, en contemplació de son matrimoni, aquell garroferal que tinc en el terme d'Alcanar, en la partida del Prat, etc.

La resta de béns els va deixar a son fill i hereu mestre Gaspar Morea, cirurgià.

Redactat el 8 d'agost de 1552, actuant de testimonis els honorables en Pere Mitjavila, pagès i mestre Antoni Canalda, fuster, veïns d'Uldecona.

Fou publicat el dia 17 d'agost de 1552.¹⁸

14 GRAU VERGE, Ferran; ROIG VIDAL, Joan (2004): *Uldecona setcentista* (I), p. 103. Benicarló: Onada Edicions.

15 Viuda.

16 L'abreviatura qo. significa *quondam* en altre temps. Aquí vol dir que ja és difunt.

17 Persones encarregades de complir la voluntat del/de la testador/ra.

18 AHT. Reg. 1397, f. 20.